

پیش‌ها و پاسخ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب به اشعری خراسانی حفظه الله تعالی

موضوع:

عقاید؛ شناخت خداوند (وجود، صفات و افعال)

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: رضا راضی

تاریخ: ۱۳۹۵/۱۲/۲۸

بدا چیست؟ آیا بدا ممکن است؟

پاسخ

تاریخ: ۱۳۹۶/۱/۵

«بداء» در لغت به معنای آشکار شدن و در اصطلاح به معنای آشکار شدن اراده یا فعلی از خداوند برای مردم به گونه‌ای است که انتظارش را نداشتند و آن برگرفته از سخن خداوند است که فرموده است: ﴿وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ﴾^۱؛ «و برایشان از خداوند چیزی آشکار شد که هرگز گمان نمی‌بردند».

شکی نیست که «بداء» با این معنا امری ممکن و شایع است و آن از دو چیز نشأت می‌گیرد: یکی جهل یا غفلت مردم درباره‌ی اراده یا فعلی از خداوند پیش از آشکار شدنش به نحوی که چون برایشان آشکار می‌شود شگفت‌زده می‌شوند؛ مانند کسانی که درباره‌ی شان فرموده است: ﴿وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾^۲؛ «و بدی‌های چیزی که کسب می‌کردند برایشان آشکار شد و چیزی که آن را به سخره می‌گرفتند بر سرشان آمد» و دیگری تغییری در فعلی از خداوند که عموماً ناشی از تغییری در حال مردم است؛ چنانکه فرموده است: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾^۳؛ «هرآینه خداوند چیزی که در قومی است را تغییر نمی‌دهد تا آن گاه که آنان چیزی که در خودشان است را تغییر دهند» و با این وصف، گاهی ناشی از تغییری در مصلحت یا مفسدت مردم است که تغییری در تکلیف آنان را اقتضا می‌کند و به آن «نسخ» گفته می‌شود؛ چنانکه فرموده است: ﴿مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا﴾^۴

۱. الزمر / ۴۷

۲. الزمر / ۴۸

۳. الزمر / ۱۱

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ^۱؛ «هر آیه‌ای که نسخش کنیم یا از یادش ببریم آیه‌ای بهتر از آن یا مانند آن را می‌آوریم، آیا ندانسته‌ای که خداوند بر هر چیزی تواناست؟» و فرموده است: ﴿وَإِذَا بَدَلْنَا آيَةً مَكَانَ آيَةٍ ۖ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنْزِلُ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٍ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ^۲﴾؛ «و چون آیه‌ای را با آیه‌ای دیگر جایگزین کنیم و خداوند به چیزی که نازل می‌کند داناتر است، می‌گویند تو تنها دروغزن هستی! بلکه بیشترشان نمی‌دانند» و گاهی ناشی از تغییری در عقاید یا اعمال مردم است که عقوبت آنان را اقتضا می‌کند؛ چنانکه فرموده است: ﴿فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً ۖ فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ^۳﴾؛ «پس چون چیزی که به آن یادآوری شدند را از یاد بردند درهای هر چیزی را به رویشان گشودیم تا آن گاه که به آنچه داده شدند شادمان گشتند، ناگهان آنان را گرفتیم، پس ناگاه ناامید شدند»!

از اینجا دانسته می‌شود که «بداء» به معنای آشکار شدن چیزی برای خداوند نیست؛ زیرا واضح است که چیزی بر خداوند پوشیدگی ندارد تا برای او آشکار شود؛ چنانکه فرموده است: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَىٰ عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ^۴﴾؛ «هرآینه خداوند چیزی در زمین یا در آسمان بر او پوشیده نیست» و فرموده است: ﴿إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ^۵﴾؛ «هرآینه خداوند به هر چیزی داناست»؛ همچنانکه به معنای تغییری در ذات یا صفات او یا پشیمانی‌اش از کاری که انجام داده است نیست؛ چراکه همه‌ی این‌ها درباره‌ی او محال است، بل تنها به معنای آشکار شدن چیزی از او برای مردم به سبب تغییری در علم یا عمل آنان است؛ به این ترتیب که یا به چیزی مجهول از اراده و فعل او علم پیدا می‌کنند و یا با عمل متفاوت خود مستوجب معامله‌ای متفاوت از جانب او می‌شوند و با این وصف، حق آن است که «بداء» برای خداوند روی نمی‌دهد، بلکه برای مردم روی می‌دهد و روایاتی در منابع شیعه که «بداء» را به خداوند نسبت می‌دهند، مجعول یا مقلوب‌اند و به نظر می‌رسد که سبب اشتباه و سوء برداشت بیشتر مسلمانان شده‌اند؛ چنانکه یکی از یارانمان ما را خبر داد، گفت:

«سَمِعَ الْمَنْصُورُ رَجُلًا يَقُولُ: <بَدَأَ لِلَّهِ>، فَأَشَارَ إِلَيْهِ أَنْ ائْتِنِي فَأَتَاهُ، فَقَالَ لَهُ: لَا تَقُلْ: <بَدَأَ لِلَّهِ> فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَبْدُو لَهُ وَلَكِنْ قُلْ: <بَدَأَ لِلنَّاسِ>! أَمَا سَمِعْتَ قَوْلَهُ تَعَالَى: ﴿وَبَدَأَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ﴾؟!؟»؛ «منصور شنید که مردی می‌گوید:

۱. البقرة / ۱۰۶

۲. النحل / ۱۰۱

۳. الأنعام / ۴۴

۴. آل عمران / ۵

۵. الأنفال / ۷۵

۶. گفتار ۱۳۰، فقره‌ی ۳

«برای خداوند بدا شد»، پس به او اشاره کرد که نزدیک من بیا، پس نزدیک او آمد، پس به او فرمود: نگو: «برای خداوند بدا شد»؛ چراکه برای خداوند بدا نمی‌شود، بلکه بگو: «برای مردم بدا شد»، آیا سخن خداوند را نشنیده‌ای که می‌فرماید: «و برایشان از خداوند چیزی بدا شد که هرگز گمان نمی‌کردند؟!».

همچنانکه «بدا» نمی‌تواند به معنای تخلفی در وعده‌ی خداوند باشد؛ چراکه تخلف در وعده‌ی خداوند عقلاً ممکن نیست و او با تأکید فرموده است: «أَلَا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ»^۱؛ «بدانید که وعده‌ی خداوند حق است» و فرموده است: «وَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ»^۲؛ «و خداوند هرگز وعده‌اش را خلاف نمی‌کند» و با این وصف، چیزهایی مانند قیامت، بهشت، دوزخ و ظهور مهدی علیه السلام که از وعده‌های خداوند هستند، مشمول «بدا» به معنای عدم وقوع بر خلاف انتظار مردم نمی‌شوند؛ چنانکه یکی از یارانمان ما را خبر داد، گفت:

«قُلْتُ لِلْمَنْصُورِ: قَالَ لِي رَجُلٌ مِنَ الْكَذَّابَةِ: أَرَأَيْتُمْ لَوْ بَدَأَ لِلَّهِ فِي الْمَهْدِيِّ فَأَذْهَبَهُ وَجَاءَ بِفُلَانٍ مِنْ بَعْدِهِ لِيَمْلَأَ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا فَمَاذَا تَصْنَعُونَ؟! قَالَ الْمَنْصُورُ: هَذَا قَوْلُ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ! إِنَّ الْمَهْدِيَّ رَجُلٌ وَعَدَنَا اللَّهُ عَلَى رُسُلِهِ فَلَوْ لَمْ يَبْقَ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا يَوْمٌ لَطَوَّلَ اللَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ حَتَّى يَخْرُجَ فَيَمْلَأَ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا ﴿فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ مُخْلِفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ﴾ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ»^۳! ثُمَّ قَالَ: مَا يَبْدُو لِلنَّاسِ فِي شَيْءٍ فَلَا يَبْدُو لَهُمْ فِيمَا وَعَدَهُمُ اللَّهُ»^۴؛ «به منصور گفتم: یکی از پیروان مدعیان دروغین به من گفت: آیا فکرش را کرده‌اید که اگر برای خداوند درباره‌ی مهدی بدا حاصل شود، پس او را از دنیا ببرد و فلانی را بیاورد تا زمین را از عدل و داد پر کند، شما چه کار می‌کنید؟! پس منصور فرمود: این سخن شیطان رجیمی است! هرآینه مهدی مردی است که خداوند ما را بر پیامبرانش وعده داده است، پس اگر از دنیا جز یک روز نماند خداوند آن روز را طولانی می‌گرداند تا آن گاه که او خروج کند و زمین را از عدل و داد پر سازد، >پس هرگز گمان نبر که خداوند وعده‌اش به پیامبرانش را خلاف می‌کند، هرآینه خداوند پیروزمندی دارای انتقام است! سپس فرمود: در هر چیزی برای مردم بدا شود در چیزی که خداوند به آنان وعده داده است برایشان بدا نمی‌شود».

آری، تحقق وعده‌های خداوند که برایشان وقت تعیین نکرده، قابل تقدیم و تأخیر است؛

۱. یونس / ۵۵

۲. الحج / ۴۷

۳. ابراهیم / ۴۷

۴. گفتار ۱۳۰، فقره‌ی ۵

مانند ظهور مهدی علیه السلام که با آمادگی مردم برای آن پیش می‌افتد و با عدم آمادگی آنان برای آن پس و از این رو، بر آنان واجب است که فوراً برای آن آماده شوند تا بدون تأخیر تحقق یابد؛ زیرا تأخیر در تحقق آن به معنای تأخیر در تحقق عدالت و تبعاً استمرار و گسترش ظلم در جهان است که جایز نیست و تبعات هولناکی دارد و گناه آنان محسوب می‌شود.

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوب‌هاشی خراسانی
محکم دلائل و سبب‌ها

www.alkhorasani.com

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوب‌هاشی خراسانی حفظه الله تعالى

* لطفاً بر روی لینک مورد نظر خود کلیک کنید.